

Econ1220 Høsten 2011

Innledning

Hilde Bojer

hilde.bojer@econ.uio.no

folk.uio.no/hbojer

Treffetid: Etter avtale (mangler kontor)

23 august 2011

Innhold

Om kurset

Hva er offentlig sektor?

Noen viktige begrep

Normativ analyse

Om målene for offentlig politikk?

Stat og frihet

Noen praktiske beskjeder

1. Det kreves 1210, som eventuelt kan tas dette semesteret
2. Seminarene begynner i uke 37
3. Tid for inlevering av obligatorisk oppgave vil bli kunngjort seinere (Unntakstilstand)
4. Elektroniske forelesningsnotater vil bli lagt ut på emnesida.
5. Forslag til kontaktstudenter neste gang. melder noen seg frivillig?

Pensum

Joseph Stiglitz: Economics of the Public Sector (utvalgte kapitler, se emnesiden)

Læreboka er amerikansk, og mange av eksemplene og beskrivelsene av offentlig sektor passer dårlig på norske forhold.

Stoff om offentlig sektor i Norge vil bli lagt fram på forelesninger; Notater til disse forelesningene vil bli lagt ut på emnesiden.

Velferd og økonomisk politikk?

- = 'Public Economics'
- = 'Offentlig økonomikk'
- = Økonomisk analyse av offentlig sektor og dens rolle i økonomien

- = (I dette kurset)
Arbeidsdeling mellom markedet og offentlig sektor

Vi skal studere:

Offentlig sektor som del av økonomien: produksjon, fordeling og forbruk av økonomiske goder

Dette er svært kontroversielle saker
og viktig i den politiske debatten

Eksempler:

- ▶ Skattenivået
- ▶ Hva slags skatter? – eiendomsskatt, rentefradrag
- ▶ Private skoler? Hvor mange? Hva slags?
- ▶ Billige barnehager eller kontantstøtte?
- ▶ Trikk og buss eller bil i sentrum?
- ▶ Private sykehus?
- ▶ Egenandeler i helsetjenesten
- ▶ Reform av alderspensjonen i folketrygden
- ▶ Klimatiltak
- ▶ etc etc etc

Uenigheten går både på hva det offentliges oppgaver skal være og på hvordan det offentlige skal drives (privatisering)

Kurset ECON 1220 skal gi en første innføring i hvordan slike spørsmål kan analyseres ved hjelp av økonomisk teori.

Spørsmålene er også ideologiske. Den siden handler dette kurset ikke om, men jeg skal såvidt si noe i annen den av denne forelesningen

Men først litt om offentlig sektor, hva den er og hva den gjør.

Hva er offentlig sektor?

I Norge:

- ▶ Stat
- ▶ Fylkeskommune
- ▶ Primærkommune

Generelt:

- ▶ Central government
- ▶ Local government

I USA også: federal og state

I dette kurset skal vi studere offentlig sektor under ett
Og ofte kalle den 'staten' (government) for enkelhets skyld

Hva gjør offentlig sektor?

- ▶ Produserer visse økonomiske goder
- ▶ Fordeler dem
- ▶ Krever inn skatter

Hva produserer offentlig sektor?

Det offentlige **produserer** varer og tjenester, blant annet:

- ▶ Forsvar/militærvesen
- ▶ Rettsvesen og politi
- ▶ Infrastruktur (bl a veger)
- ▶ Helsetjenester
- ▶ Undervisningstjenester
- ▶ Forsikringstjenester (Folketrygd, folkepensjon)

Norge: Prosentvis fordeling av offentlige utgifter

År	2000	2010
Miljøvern	1,6	1,5
Boliger og Nærmiljø	1,3	1,6
Offentlig orden og trygghet	2,4	2,2
Fritid, kultur og religion	2,6	2,9
Forsvar	4,5	3,3
Næringsøkonomiske formål	10,7	9,7
Alminnelig offentlig tjenesteyting	9,5	10,1
Utdanning	13,5	12,9
Helse	16,4	16,5
Sosial beskyttelse	37,6	39,2

Kommentar: Næringsøkonomiske formål inneholder blant annet vegger og annen infrastruktur samt subsidier bl a til jordbruket

Offentlige inntekter i prosent av BNP

År	2007	2009	2000
OECD	42	41	42
Norway	59	56	58
Denmark	56	56	56
Sweden	55	54	59
Finland	52	53	55
France	50	48	50
Italy	46	47	45
Netherlands	45	46	46
Germany	44	44	46
United Kingdom	41	40	40

I Norge: Inntekter utenom petroleumsinntekter: ca 47.

Japan	34	35	31
United States	34	31	35
China	20	20	14
India	21	18	17

Noen viktige begrep

- ▶ Offentlige utgifter =
- ▶ Offentlig kjøp av varer og tjenester + Overføringer
- ▶ Offentlig kjøp av varer og tjenester =
- ▶ Offentlig konsum + Offentlige investeringer

Viktige begrep (forts)

- Overføringer** Utbetaling uten gjenytelse: pensjon, barnetrygd, subsidier. (17 pst av BNP)
- Investering** Kjøp av varige goder: bygninger, vegger, anlegg ellers. (3 pst av BNP)
- Konsum** Utgifter til lønn og annet løpende forbruk (papir og kritt) (20 pst av BNP)

Statens rolle varierer

- ▶ Forsvar, rettsvesen. Statlig ansvar
- ▶ Infrastruktur Nesten alltid statlig ansvar
- ▶ Grunnskole. Nesten alltid statlig og obligatorisk, supplert med private skoler i varierende grad
- ▶ Universitet m.v. Privat i USA, normalt statlig i Europa
- ▶ Helsevesen Blandet privat og offentlig i de fleste land
- ▶ Sosialforsikring (Alderspensjon, sykeforsikring): Ofte privat

Innhold i kurset Econ1220

Analysene vi skal studere er **normative**:

Vi skal belyse hva arbeidsfordelingen mellom markedet og det offentlige **BØR** være.

Begynner med verdigrunnlaget: kriterier for gode og dårlige løsninger i følge økonomisk teori

Normativ økonomisk teori, også kallt velferdsøkonomi (welfare economics) bygger på to typer normative kriterier:

1. Effektivitet
2. Fordeling

Kriteriene for effektivitet (pareto-optimum)
er i hovedtrekk kjent fra kurset ECON 1210.
Men vi skal gå grundigere inn i dem i dette kurset

Spesielt: en metode for å vurdere lønnsomheten av offentlige prosjekt:

Kostnads-nytte analyse.

Vi skal studere mulige konflikter mellom effektivitet og fordeling

Og til slutt:

Fordelingspolitikk

Skattepolitikk

Hva er velferd?

Mangetydig ord: velferdsgoder, velferdsstat, individuell velferd, samfunnsmessig velferd

Hvorfor velferd?

Vi tar det som en selvfølge at velferd er det høyeste gode

Kan det være andre goder for samfunnet å strebe mot?

På moten for tiden: Lykke

Brutto nasjonal lykke

I økonomisk teori: Målet for økonomisk politikk er størst mulig samfunnsmessig velferd,

hvor samlet velferd er utledet av de individuelle nyttefunksjonene.

Det er den enkelte egne preferanser og følelse av velferd som teller.

Konsumentsoverensstemmelse

Det etiske grunnlaget for velferdsteorien

Til grunn for teorien ligger en del uttrykkelige og underforståtte forutsetninger

- ▶ Humanisme (antroposentrisme)
- ▶ Etisk individualisme
- ▶ Alle mennesker teller likt (?)
- ▶ Konsekvensetikk
- ▶ Respekt for preferanser, eller konsumentsoververenitet

Økonomisk velferdsteori er i slekt med utilitarismen
(Bentham: Størst mulig lykke for flest mulig)

Noen flere forutsetninger

- ▶ Nyttmaksimerende individer
- ▶ Uavhengige preferanser

Nyttemaksimering

Er nytte = individuell velferd = lykke?

Hvis et menneske kan velge mellom A og B, og velger A følger det at A blir foretrukket for B (preferert)

Følger det at personene har det bedre, er lykkeligere med A enn med B?

I så fall: økonomenes maksimering av velferd er det samme som størst mulig lykke

BNP kan likevel være et utilstrekkelig mål for lykke/velferd

Men folk kan velge A av andre grunner:

plikt, moral, religiøse regler

Uavhengige preferanser

Avhengige preferanser: misunnelse, altruisme
Hva da med Pareto?

Kritikk av 'velferdismen'

– og dermed også av lykke som mål

John Rawls (USA)

Amartya Sen (India)

Kritikken er reist i forbindelse med teorier for rettferdig fordeling, men også som kritikk av BNP som mål for utvikling (Sen)

Kritikk av velferdisme

- ▶ adaptive preferanser
- ▶ endogene preferanser
- ▶ dyre preferanser

Rawls

Et liberalt samfunn: et samfunn som har plass for mange ulike oppfatninger av det gode

Men da kan ikke en liberal stat legge til grunn at alle ønsker lykke
- velferd

Statens oppgave er å sikre alle muligheten til å forfølge sitt eget livsprosjekt - hva det enn måte være
(så lenge det ikke hindrer andres tilsvarende frihet)

Rawls' forslag:

Primærgoder:

- ▶ Politiske rettigheter og muligheter
- ▶ Inntekt og formue
- ▶ Det samfunnsmessige grunnlaget for selvrespekt

Sen's capability approach

Mål for økonomisk og annen politikk:
sikre individenes kapabiliteter, funksjonsevner (capabilities)
Development as Freedom

En kapabilitet

Kunne spise seg mett

Vi skjelner mellom

- ▶ Å sulte
- ▶ Å faste

Den som sulter, mangler kapabiliteten

Den som faster, har funksjonsevnen, men velger ikke å bruke den.

En kapabilitet

Deltakelse i samfunnet –

Krever at du har økonomiske ressurser som ikke avviker for mye fra det vanlige.

Hvorfor?

Stat og frihet

Vi drøfter avveining mellom effektivitet og fordeling
men ikke mellom effektivitet og frihet

Staten har monopol på maktbruk
Men tvang er alltid et onde
Derfor bør statens makt begrenses
Staten bør være så liten som mulig
Dette er ikke bare et høyre argument: Marx's utopi var at staten
skulle visne bort
Staten er klassefiende
En skikkelig drøfting krever bl a skikkelig drøfting av begrepet
frihet.